

N:o 69.

Ank. till Riksd. kansli den 28 april 1898 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af gällande strafflagstiftning.

Uti två, vid innevarande riksdag väckta och till lagutskottet hänvisade motioner hafva föreslagits ändring i vissa delar af gällande strafflagstiftning.

Uti motionen n:o 10 i Första Kammaren anför sålunda herr *Leman*:

»Ehuru en af mig vid sistlidne riksdag väckt motion om utarbetande af förslag till förändringar af strafflagen i syfte, att straff för brott mot person måtte skärfas, af lagutskottet tillstyrktes och af Riksdagen godkändes endast beträffande en mindre väsentlig detaljändring, tillåter jag mig dock att redan i år i samma fråga åter väcka förslag, om än under något förändrad och utvidgad form.

Hvad som manat mig att, fastän knappast ett år förflutit sedan frågan varit föremål för Riksdagens behandling, återkomma till densamma, är icke endast min fasta öfvertygelse om nödvändigheten af att en sådan reform i strafflagstiftningen bör vidtagas, att, i hvad genom denna kan vinnas, en öfverhanden tagande råhet och tygellöshet i någon mån må kunna stäckas, utan det är jemväl ej mindre de mångfaldiga uppmaningar, hvilka jag från personer, boende såväl i städer som å landsbygden samt hysande de mest skilda politiska åsikter, erhållit att hålla frågan vid lif, än äfven och i synnerhet innehållet utaf de af kongl. fängvårdsstyrelsen i dess underdåniga berättelse för år 1896 (Bihang till Sveriges officiella

statistik, G, Fångvården, Ny Följd XXXVIII) omförmälda rapporter, hvilka predikanterna vid de särskilda fängelserna till nämnda styrelse afgifvit.

Den enstämmighet, hvarmed fängelsepredikanterna yttrat sig om ungdomens förvildning, om den aftagande respekten för och olämpligheten af straffet af enkelt fängelse, visar mera än allt annat tillvaron af det öfverklagade onda samt nödvändigheten af att en bättre tingens ordning införes. Jag har därför ansett som en pligt att, i hvad på mig kan bero, hålla frågan om reformer i strafflagstiftningen vid lif, till dess den öfvertages af mera kraftiga och erfarna händer än mina.

De reformer, hvilka jag här vill bringa på tal, äro följande, nemligen:

1:o) Inskränkning, så långt lämpligen ske kan, i de kortvariga fängelsestraffen.

2:o) Införande i vårt straffsystem af en ny art af frihetsstraff (t. ex. fängelse vid vatten och bröd, fängelse med hårdt nattläger, mörkt fängelse eller dylikt) såsom en mellanart mellan straffarbete och det enkla fängelset).

3:o) Ändring af stadgandena angående förvandling af böter, då tillgång till dessas gäldande helt och hållet eller *delvis* saknas hos den, som blifvit till böter fäld.

4:o) Införande i strafflagen af bestämmelser om villkorlig straffdom för förseelser och ringare brott samt der synnerligen förmildrande omständigheter förekomma.

5:o) Skärpning af straffen (helst genom tillämpning af affliktiva straff) för brott mot person, synnerligen der våld utöfvas mot *saklös* man samt af flere mot *en*.

Sedan motionären härefter *angående inskränkning af det kortvariga fängelsestraffet* anför, att nödvändigheten deraf vore så känd och erkänd af kriminalister, att derom föga behöfde ordas, och att särskildt en af Europas förnämste kriminalister, professorn i Halle, dr Frans v. Liszt vid grundandet af den internationella kriminalistföreningen såsom sin öfvertygelse uttalat, att den möjligast största inskränkning af det kortvariga frihetsstraffet vore den viktigaste och tillika den minst bestridda uppgift för vår tids strafflagstiftning, äfvensom att, då sedermera frågan om dylik inskränkning upprepade gånger förevarit till behandling vid kriminalist- samt juristmöten, alla, såväl teoretici som praktici, varit ense om behöfvet och nödvändigheten af dylik inskränkning, om än olika åsikter rådt angående de straffformer, som borde sättas i stället för det kortvariga fängelsestraffet, framhåller han, att icke endast i utlandet utan äfven här i riket talrika röster höjts för en reform uti ifrågavarande syfte, och citerar till bestyrkande häraf anföranden ur de af predikanterna vid länsfängelserna i

Kristianstad, Örebro, Jönköping, Karlskrona, Malmö, Göteborg, Mariestad, Karlstad, Falun och Gefle samt kronohäktet i Norrköping till fängenvårdsstyrelsen afgifna berättelser för år 1896, uti hvilka anföranden, till hvilka utskottet för öfrigt tillåter sig hänvisa, af samtliga nyssnämnde predikanter betonats den ringa verkan på den brottslige i straffets syfte, som vore en följd af det kortvariga fängelsestraffet, och hurusom särskildt hvad beträffade sådana fångar, hvilka underginge fängelsestraff, hvartill dem ådömda böter förvandlats, straffet förlorat allt det afskräckande, som borde tjena att afhålla från förbrytelser, och deruti af några bland dessa predikanter förordats införande för särskilda fall af kroppsstraff eller andra affliktiva straff. Härefter fortsätter motionären, att de af honom sålunda anförda, af fullt kompetente personer afgifna yttranden, till hvilka, om så erfordrades, många flera kunde läggas, fullgiltigt torde visa, att det kortvariga fängelsestraffet under nu rådande förhållanden vore fullkomligt olämpligt, då det vidladdes af de stora felen, dels att det, utan motsvarande gagn, i hög grad betungade statskassan samt dels och i synnerhet, att det icke i ringaste afsevärda mån verkade afskräckande eller förbättrande på den brottslige. Det vore alltså icke för tidigt att skrida till en reform, hvarigenom kortvarigt straff af enkelt fängelse, vare sig såsom själfständig straffart eller såsom förvandlingsstraff, komme till betydligt mindre användande, än som måste ske genom tillämpning af nu gällande strafflagsbestämmelser.

Beträffande härefter motionärens under mom. 2 framställda förslag anför han, att, för såvidt tillämpning af kortvarigt frihetsstraff, om också ej helt och hållet afskaffades, så dock i betydlig mån minskades, deraf följde, att *andra* mera lämpliga *straffarter* måste införas i vårt straffsystem, och fortsätter:

I vår strafflag omförmäldes för närvarande endast två arter af frihetsstraff, nämligen straffarbete och enkelt fängelse; men, såsom förut påpekadt vore, tidsförhållandena torde kräva, att man i vår strafflag införde flera än ofvannämnda två arter af frihetsstraff. I alla fränmande strafflagar och strafflagsförslag omförmäldes flere arter af frihetsstraff. Särskildt betecknande vore ock, att just under det senaste årtiondet nästan öfverallt förslag blifvit väckta om införande af skärpning utaf de korta frihetsstraffen. Så hade i länder, der vatten- och brödstraffet och andra straffskärpningar blifvit afskaffade, förslag om återinförande af dessa straff blifvit framställda.

Såsom skärpningar i de allmänna straffen märktes uti utländska lagar eller lagförslag:

i *Norge*: vatten och brödstraff samt fängelse med hårdt nattläger;

- i *Danmark*: prygel för ynglingar under 18 år, vatten och brödstraff samt fängelse med hårdt nattläger;
- i *Tyskland*: vatten och brödstraff samt fängelse med hårdt nattläger;
- i *England*: prygel och hårdt arbete;
- i *Österrike*: fasta, hårdt läger och mörk cell;
- i *Holland*: vatten och brödstraff; samt
- i *Belgien*: vatten och brödstraff jemte hårdt nattläger.

Sedan motionären härpå anför, att det otillfredsställande i de vanliga korta frihetsstraffens tillämpning i Tyskland allmänt erkänts vid den internationella kriminalistiska föreningens tyska landsmöte år 1891, der, bland annat, fattats resolutioner angående nödvändigheten att medelst skärpningar förhöja verkan af de korta frihetsstraffen samt att såsom lämpliga sådane skärpningar föreslagits förminskad kost, hårdt nattläger, mörkt fängelse, arbetstvång och beröfvande af arbete, äfvensom att såväl tyska fängelsefunktionärernas möte i Braunschweig år 1894 som kriminalistföreningen vid dess 5:e möte i Antwerpen samma år uttalat sig i samma riktning, erinrar han derom, att vid föredragning inför högsta domstolen den 5 april 1880 af det då föreliggande förslaget till förordning om upphäfvande af strafflagens stadgande angående fängelsestraff med vatten och bröd, betänkligheter uttalats mot borttagande af denna straffart samt citerar två dervid afgifna yttranden, *det ena* af justitierådet von Segebaden, med hvilken tre justitieråd instämt, så lydande:

»Om nu dylika personer, då de ej erlägga dem dömda böter till högst 15 eller 20 riksdalers belopp, komme att hållas i vanligt fängelse uti allenast 3 eller 4 dagar, såsom af det remitterade förslaget, derest det antages till lag, skulle följa, synes mig, att, såsom i fängvårdsstyrelsens utlåtande jemväl är vordet anmärkt, förvandlingsstraffet icke kan antagas för dem innefatta något afskräckande, i det de under de få dagar friheten vore dem betagen, erhöles, utom andra förmåner, mycket bättre föda, än om de befunno sig på fri fot, samt tillika, enär arbetstvång ej vore med frihetsförlusten förenadt, finge fortfarande öfverlemna sig åt lättja. Med skäl vore att befara, att förvandlingsstraffet, långt ifrån att leda till minskning af lagöfverträdelser eller hos de bötfälde framkalla någon benägenhet och något sträfvande att söka betala dömda böter, skulle hafva en motsatt verkan, dervid tillökningen i statens fängvårdskostnader ingalunda blefve den mest betänkliga följden.

Men — äfven om man bortser från sådane bötfälde personer, för hvilka det föreslagna förvandlingsstraffet icke skulle innebära något lidande eller eljes blifva afskräckande — finner jag förslaget icke vara tillfredsställande. Efter mitt omdöme bör nemligen förvandlingsstraffet icke vara

så beskaffadt, att det, vid jemförelse med bötesstraffet, kan anses lindrigare än det senare, och den brottslige af sådan anledning frestas att på allt möjligt sätt söka slippa bötesstraffet och i stället få undergå förvandlingsstraffet. Detta torde emellertid ofta komma att inträffa, i händelse förslaget blifve lag, enär, enligt detsamma, fängelsestraffet i de flesta fall skulle blifva kortare, än det ur antydda synpunkt efter min tanke bort bestämmas. Så t. ex. skulle mot 100 riksdalers böter komma att svara endast 12 dagars fängelse. Utan tvifvel komme mången att betrakta egendomsförlusten såsom ett känbarare eller svårare straff än förlusten af friheten under så kort tid, som nämnd är, och hvarunder han kunde, utöfver den kost, som staten bestode, förskaffa sig bekvämligheter och njutningar, för hvilka kostnaden icke på långt när uppginge till bötesbeloppet och de utgifter, som han eljes fått vidkännas för sitt uppehälle. Om man besinnar hvad betydelse 100 riksdaler måste ega för flertalet af landets invånare, samt den tid och det arbete, som för de flesta erfordras innan en sådan summa kan hopsparas, torde vara uppenbart, att mången skall råka i stark frestelse att, till undgående af böternas gäldande, få i stället undergå det korta fängelsestraffet;

och *det andra* af justitierådet Olivecrona, som anförde:

»Uti en af mig år 1872 utgifven skrift: »Om orsakerna till återfall till brott», har jag redan anmärkt, att utspisningen åt fångarne i rikets fängelser »otvifvelaktigt vore rikligare, än hvad en fattig, ärlig arbetskarl under vanliga förhållanden inom rikets flesta provinser förmådde att bestå sig och medlemmarne af sin familj», och att »detta förhållande beröfvade straffet en god del af den afskräckande verkan, som det inför allmänhetens ögon bör bibehålla.» Under de åtta år, som sedan dess förflutit, har jag icke funnit anledning i detta afseende förändra min åsigt. Jag vidhåller därför, att fängelsestraffet, såsom det nu verkställes, icke uppfattas af massan af befolkningen såsom något verkligt lidande, så snart fängelsetiden ej öfverskrider några få dagar. Det är först när tiden för fängelset uppgått till något mera än ett fåtal dagar, som äfven den lättjefulle börjar finna vinstandet i cellen allt för enformigt. Det är därför ensligheten inom de fyra väggarna, som slutligen är det, som gör att han erfar frihetens förlust såsom ett verkligt strafflidande. Detta gäller naturligtvis hufvudsakligen individer hvilka, såsom vanligen förhållandet är, till följd af lättja, fylleri eller oordentligt lefnadssätt hafva att kämpa med elände och försakelser af allehanda slag och som därför i den snygga och uppvärmda cellen, der en god kosthållning väntar dem, ofta se en behaglig tillflyktsort för några dagar undan ett mera tryckande elände.

Skall därför fängelse, på sätt det nu tillämpas inom rikets fängelser, någonsin kunna användas såsom ett lämpligt förvandlingsstraff för böter och viten, som icke betalas eller kunna uttagas, blifver det, enligt min tanke, absolut nödvändigt att stadga en längre strafftid, än lagförslaget omförmåler, och icke i något fall understigande sju dagar. Men vid ett sådant minimum af förvandlingsstraff, inser jag allt för väl, att, såsom den af fängvårdsstyrelsen lemnade utredning jemväl ådagalägger, utrymme måste komma att saknas, i fängelserna för det stora antal personer, hvilka skulle insättas i cell för att aftjena ådömda böter.»

Härpå anför motionären vidare:

»Erfarenheten torde i rikt måtto hafva bekräftat befogenheten af de farhågor angående vådorna af utbytet utaf vatten- och brödstraffet mot fängelse, hvilka uttalats ej mindre af förenämnde justitieråd, än äfven i afgifvet utlåtande af kongl. fängvårdsstyrelsen. Vid sådant förhållande och med jemväl fäst afseende på strömningarne inom den utländska strafflagskipningen, torde det ej vara för tidigt att äfven här i Sverige till behandling upptaga frågan om att, i sammanhang med inskränkning af de kortvariga fängelsestraffen, medelst straffskärpningar förhöja verkningarne af det kortvariga fängelsestraffet, och vid sidan häraf torde kunna komma i betraktande, huruvida särskilda åtgärder böra vidtagas i fråga om brott, begångna under *rusets inflytande* samt mot *vanedrinkare*. I sistnämnda hänseende kunde någon ledning för omdömet erhållas af förslaget till den nya schweiziska strafflagen, enligt hvilket, om ett brott kunde härledas från ett omåttligt bruk af spirituosa, domaren kunde förbjuda den skyldige att under en tid af 1—5 år besöka utskänkningsställen med straff ej mindre för den, som bröte mot ett sådant förbud, utan äfven för den utskänkningsföreståndare, som, sedan ett dylikt förbud delgifvits honom, veterligen till den i förbudet afsedde läte utskänka starka drycker, och domstolen, om en vanedrinkare dömdes till fängelse af högst ett år, kunde, utöfver straffet, förvisa den skyldige till en botanstalt för drinkare.»

Till stöd för sitt under mom. 3, framställda förslag anför herr Leman:

»I sammanhang med förut omförmälda frågor torde böra tagas i öfvervägande, huruledes man rigtigast bör tillvägagå vid *förvandling af bötesstraff*, då den sakfælde saknar tillgång till böternas fulla gäldande. Att det nuyarande tillståndet är ytterst otillfredsställande, framgår ej minst af fängelsepredikanternas af mig förut omförmälda rapporter.

Öfvervägas torde alltså, huruvida icke, *å ena sidan*, (på sätt stipuleras i det nya norska strafflagsförslaget) *dels* lämpligt anstånd för böters erläggande bör kunna i lag medgifvas, *dels* afbetalningar å ådömda

böter må kunna mottagas samt *dels* i vissa fall böterna, der de icke blifva till det hela eller delvis erlagda, må kunna aftjenas genom arbete i statens eller kommunens tjenst samt, *å andra sidan*, huruvida icke böter, der de enligt lag skulle förvandlas till fängelsestraff, böra (särskildt vid iteration m. fl. fall) förvandlas på ett sätt som är mera effektivt än det nuvarande sättet, hvilket, enligt hvad intyg från alla sakkunniga gifva vid handen, icke är en akt af rättvisa, utan fastmera ofta utgör ett hän mot rättvisan.

Särskildt torde kunna ifrågasättas, huruvida icke domaren skulle ega rätt att i vissa fall bestämma tidslängden och beskaffenheten af förvandlingsstraffet. Här om yttrade, vid föredragning inom högsta domstolen af lagförslaget angående vatten- och brödstraffets afskaffande, justitierådet *Herrnmarck* följande:

»I fråga om sättet för bestämmande af storleken utaf förvandlingsstraffet är uti flere af de nyaste utländska strafflagarna, såsom den belgiska af 1867, den tyska af 1870 och den för Ungern af 1878, stadgadt, att domaren eger att vid böters öfvergång till frihetsstraff fastställa tidslängden för detta senare inom vissa af lagen utsatta gränser. Att sålunda utsträcka tillämpningen af latitudsystemet är obestriddigen ett följdriktigt förfarande af lagstiftaren; och rättvisans kraf måste jemväl derigenom blifva bäst tillgodosedt. Det synes mig därför hafva varit önskvärdt, att den nu ifrågasatta förändringen uti vår, äfvenledes på latitudsystemet byggda brottmålslag gått i den af de ofvannämnda strafflagarna angifna riktningen. De stora vanskligheterna vid upprättande af en fullt ändamålsenlig och rättvis förvandlingstariff hade derigenom blifvit i väsentlig mån undanröjda.»

Vidare anför motionären angående sitt under mom 4 härofvan angifna förslag om införande i strafflagen af vilkorlig straffdom:

»Om man emellertid, å ena sidan, gör förvandlingsstraffet mera effektivt, måste man, å andra sidan, tillse, att det icke i allt för stor grad må drabba den *fattige*, som af okunnighet, förbiseende, nöd, eller dylikt begått en förseelse eller ett mindre brott, för hvilket straff af böter, hvilka den tilltalade icke mågtar gälda, ådömes.

Till att i detta hänseende förekomma orättvisa och allt för stor hårdhet har lagstiftaren i sin hand ett mäktigt medel och detta är den *vilkorliga straffdomen*. Grundtanken i detta uti Sverige och Danmark ännu icke tillämpade, men deremot i de flesta europeiska stater liksom i Nordamerikas förenta stater samt Australien accepterade rättsinstitut, är den, att, då en person är stäld under tilltal för förseelser eller för mindre brott (i allmänhet sådana, som bestraffas endast med böter eller fängelse), så eger domaren, att, med iakttagande af vissa i de respektive lagarne införda be-

stämmelser, på samma gång han förklarar den tilltalade skyldig samt ådömer honom straff för förseelsen eller för brottet, förordna, att verkställighet af straffet skall uppskjutas.

Begår den dömda sedermera, inom viss uti de särskilda lagarne olika bestämd tid förseelse eller brott, för hvilka vissa i de respektive lagarne fastställda straff honom ådömas, så verkställles jemväl det honom genom den villkorliga straffdomen ådömda straff. Om han åter under samma tid icke begår någon straffbar handling, så förfaller det honom genom den villkorliga straffdomen ådömda straff.

Da den villkorliga straffdomen vunnit en förvånansvärd hastig utbredning i utlandet; då statistiken, ehuru jemförelsevis icke af gammal dato, visar synnerligen gynsamma resultat, särskildt med hänsyn dertill att så ytterst få återfall visat sig, samt da en af nämnda rättsinstituts förnämsta fördelar är, att derigenom, utan skada för rättssäkerheten, många personer icke endast kunna förskonas från fängelsets osunda inflytelser och följder, utan fastmer röna en förbättrande inverkan af det straffhot, som ligger i en villkorlig straffdom, torde det ju icke vara otidsenligt, att man här i Sverige undersöker huruvida och i hvad mån med vårt straffrätts-system kan och bör införlifvas bestämmelse om *villkorlig straffdom*, ett rättsinstitut, som är af det intresse, att det utgjort föremål för sakrika förhandlingar vid tvenne särskilda nordiska juristmöten, nemligen i Köpenhamn år 1890 samt i Stockholm år 1896».

Slutligen anför herr Leman beträffande sitt under mom. 5 upptagna förslag om skärpning af straffen för brott mot person, följande:

»Hvad till sist beträffar den af mig redan vid förlidet års riksdag föreslagna skärpning af straffen för brott mot *person*, har jag icke af lagutskottets vid samma riksdags afstyrkande betänkande blifvit öfvertygad om origtigheten af hufvudtanken uti mitt förslag. Fastmer har jag af ej mindre utskottets erkännande, att, särskildt inom vissa samhällen, frids- och misshandelsbrotten fortfarande visa tendens till ökning, än äfven och isynnerhet af fängelsepredikanternas här förut anförda yttranden om ökningen af misshandels- och hemfridsbrotten samt om ungdomens tilltagande förvildning funnit stöd för mitt påstående, att från strafflagstiftnings synpunkt energiska åtgärder måste vidtagas för att, åtminstone i någon mån, hämma det öfverhanden tagande onda.

Villigt må ju erkännas, att våld och råhet icke kunna förekommas genom strafflagsbestämmelser, huru stränga de än formuleras. Härtill fordras helt andra och djupare ingripande medel; här måste religion och moral utöfva sin uppfostrande verkan samt, åtminstone till en början, söka reagera mot de dåliga hemmen.

Ej endast dessa äro emellertid orsak till det öfverklagade onda. Detta torde ock i någon mån — särskildt hvad storstäderna beträffar — härleda sig från kongl. förordningen den 18 november 1881 angående minderåriges användande vid fabrik, handverk eller annan handtering, genom hvilken en ej obetydlig rubbning skett i en mängd arbetsförhållanden.

Jag tillåter mig upprepa hvad jag härom yttrade vid förliden riksdag, att nemligen nämnda förordning, så välmenande och i vissa fall välgörande den än är, dock å andra sidan visat sig vara ganska olämplig.

En bland de väsentligare olägenheterna af denna förordning är nemligen den, att gossar, när de komma ur folkskolan, icke få användning i fabriker, emedan dessa icke ega att taga *hela* deras tid i anspråk. Till grofarbete äro de för klena, och handtverkerierna kunna icke gifva sysselsättning åt de många lediga. Följden blir den, att dessa gossar under 3 å 4 år, utan ringaste tillsyn från hemmen, föra ett riktigt dagdrifvarlif, derunder de förfalla till sedeslöshet och brott.

Men om äfven strafflagstiftningen icke kan upprycka det onda med roten, så bör den dock kunna, i hvad på densamma ankommer, söka att på ett mera effektivt sätt än nu sker bestraffa yttringarne af den onda viljan och sålunda försöka sätta en dam för att denna allt för ofta må komma till utbrott. Den gamla uppfattningen i Skandinavien, att våldsbrotten, såsom en yttring af öfversvallande fysiskt mod, borde mildt bedömas, har gifvit vika för en humanare uppfattning, hvilken framför egendom vill skydda *personen* samt den *personliga friheten* och hvilken i dessa brott, så som de oftast begås, ser en yttring mera af *feghet* än af mod. Och man måste medgifva, att denna senare uppfattning innebär en ej ringa grad af sanning.

Man kan förstå och, äfven der man måste ogilla gerningen, finna något ursäktande moment för den person, som drifven af en stark affekt (såsom t. ex. hämd, svartsjuka eller dylikt) öfvar öppet våld mot annan person; men hvad man har svårt att förstå samt hvad ock den allmänna meningen numera allmänt ogillar är, att personer utan någon som helst starkare affekt och utan något rimligt motiv, endast på grund af råhet och förvildning, öfva våldsbrott mot *saklös* man. Våldsbrott af denna senare kategori innebära i sig derför ej heller det ringaste försonande element och som de i allmänhet förfövas, icke af *en mot flere*, utan af *flere mot en*, utvisa de ej heller något spår af fysiskt mod, utan fastmer en hög grad af *feghet*. Då nu dessa brott utmärkas af en hög grad af råhet hos utöfvaren samt med fog torde kunna anses för samhällslugnet vara mycket farligare än de våldsbrott, som utöfvas under trycket af en

stark affekt, torde påfordran, att brott mot *saklös* man skola starkare bestraffas, än som nu sker, icke sakna giltig grund.

I Danmark har man under sistlidna år stiftat en lag, i hvilken stadgas, att den, som under vissa omständigheter mot en person, hvilken dertill icke gifvit rimlig anledning (d. v. s. mot »*saklös*» person), utöfvar våld, hvilket *icke* medför sår eller skada (om sår eller skada vållas, är straffet strängare), kan dömas till *tvångsarbete* intill sex månader. Vid valet af denna straffart skall hänsyn särskildt tagas dertill, om handlingen vittnar om böjelse till rå och våldsam framfärd och som *skärpande* omständighet vid bestämmandet af tiden för tvångsarbetet skall särskildt tagas i betraktande, huruvida våldet har utöfvats af *flera i förening*.

Under de debatter, som i danska riksdagen föregingo antagandet af förenämnda utaf danska regeringen framlagda lag, voro alla talare ense derom, att mot våldsbrott af ifrågavarande beskaffenhet affliktiva straff borde användas. Ej få talare väckte förslag derom, att dessa brott skulle bestraffas med *prygel*, men pluraliteten ansåg, att tills vidare ett så affliktivt straff som tvångsarbete — på sätt detta i Danmark exequeras — skulle vara tillfyllestgörande.

Enär nu, såsom förut erinradt är, våldsgärningar mot saklös man i allmänhet karakteriseras af *feghet* hos dem, som utöfva brottet;

enär den fege mer än andra menniskor fruktar kroppsligt lidande och utbärande;

enär, i fall inskränkning af de kortvariga fängelsestraffen sker, *affliktiva* straff, för brottslingen medförande större eller mindre kroppsliga lidanden, måste i strafflagen införas;

enär lagutskottet vid 1897 års riksdag, i yttrande om min då afgifna motion angående ändringar i strafflagen, icke ansett sig kunna förordna införande af sådana affliktiva straff som direkta kroppsstraff (aga, prygel och dylikt), men deremot anført, »att mot införande af andra affliktiva straff än kroppsstraff torde vara mindre att invända;»

torde en framställning derom, att våld öfvadt mot saklös person eller af flere i förening mot *en*, skall, i synnerhet, der våldet utöfvas af person, som visat böjelse till rå och våldsam framfärd samt vid iteration, bestraffas hårdare än med böter eller enkelt fängelse samt helst med något affliktivt straff, kunna vinna något afseende.»

På grund af hvad herr Lemn sålunda anført hemställer han, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande till Riksdagens pröfning och godkännande af förslag till ändringar uti nu gällande strafflag, i syfte

1:o) att de kortvariga fängelsestraffen i görligaste måtto varda in-skränkta;

2:o) att i det svenska straffsystemet införas nya arter af affliktiva straff, såsom t. ex. fängelse vid vatten och bröd, fängelse med hårdt natt-läger, mörkt fängelse eller dylikt;

3:o) att stadgandena angående förvandling af böter, då tillgång till dessas gäldande helt och hållet eller delvis saknas hos den bötfälde, varda af mera effektiv beskaffenhet, än nu är förhållandet;

4:o) att i strafflagen varda införda bestämmelser om s. k. »vilkorlig straffdom» i fråga om förseelser och ringare brott;

5:o) att straffen för brott mot person, synnerligen der våld öfvas mot saklös man, eller af flera i förening mot en, eller vid iteration, varda skärpta, helst genom tillämpning å dessa brott af affliktiva straff; samt

att de i gällande strafflag samt andra lagar och förordningar intagna föreskrifter och bestämmelser, som i ett eller annat afseende beröras af de ofvan omförmälda ändringsförslagen, varda, i den mån dessa befinnas lämpliga, ändrade, så att de komma att stå i öfverensstämmelse med de i punkterna 1:o) till och med 5:o) framställda förslagen.

Herr Kronlund anför i motionen n:o 74 i Andra Kammaren, uti hvil-kens syfte herr O. Andersson instämt och hvarvid såsom bilagor fogats dels några statistiska uppgifter rörande vilkorlig dom, hemtade ur förhand-lingarne vid nordiska juristmötet 1896, dels ock ett utdrag ur Sveriges officiella statistik rörande rättsväsendet:

»Det torde vara en allmänt känd företeelse inom kriminalstatistikens område, att antalet af ringare brott och förseelser synnerligast mot all-männa strafflagen årligen i hög grad tillväxer.

Såsom det motionen vidfogade utdrag ur Sveriges officiella statistik rörande rättsväsendet utvisar, utgjorde antalet af ringare brott och för-seelser mot strafflagen år 1880 33,490, under det att dessa för 1895 upp-gingo till 45,959, således en tillväxt under 15 år af nära 12,500.

Af dessa utgöra sorgligt nog, trots nykterhetsrörelsens energiska verk-samhet, fylleriförseelserna lejonparten; dessa uppgingo nemligen år 1880 till 19,355 och år 1895 till 28,410, således en ökning af öfver 9,000.

Orsaken till denna nu påpekade företeelse torde väl få sökas uti flera omständigheter, såsom de större städernas snabba tillväxt genom in-vandring från landsbygden af oroliga, odisciplinerade element, en mera vak-

sam, energisk åklagarecorps samt slutligen och ej minst uti den bristande effektivitet, som vidlåder de för förseelserna stadgade bestämmelser.

Ringare brott och förseelser mot strafflagen liksom också förbrytelser mot ordningsstadgar och lagar rörande rikets hushållning och dylikt försonas i allmänhet med böter eller kortare fängelsestraff. Statistiken visar sålunda, att år 1880, då hela antalet nyssnämnda brott m. m. uppgick till 58,542, dömdes för sådana 506 personer till fängelse och 53,902 personer till böter, och att år 1895 antalet sådana brott m. m. utgjorde 66,111 samt till fängelse och böter dömda personer respektive 636 och 58,885.

Då emellertid den samhällsklass, hvarur dessa till böter dömda personer mest rekryteras, vanligen är i sådan ekonomisk ställning, att de antingen oftast helt och hållet sakna tillgångar till böternas gäldande eller ock att böterna ej författningsenligt kunna hos dem exekutivt uttagas, i hvilket senare fall det blir beroende af deras egen goda vilja att gälda böterna, utgör fängelsestraffet såsom förvandlingsstraff vanligen det surrogat på straff, som träder i böternas ställe.

Af statistiken synes jemväl, i huru oroväckande hög grad användningen af fängelsestraffet såsom förvandlingsstraff tilltager inom fångvårdsväsendet. Under det att år 1883, eller året före afskaffande af vatten- och brödstraffet antalet bötesfångar, som undergingo förvandlingsstraff, uppgick till 10,047, hade detta antal år 1894 vuxit till 15,659 eller med öfver femtio procent.

Erfarenheten på detta område visar också, att dessa förvandlingsstraff äro af en mycket kortvarig beskaffenhet. Af t. ex. under år 1895 verkställda 15,389 förvandlingsstraff, bestodo 6,004 sådana i 3 à 4 dagars fängelse, 5,102 i 5 à 6 dagars fängelse, 1,142 i 7 dagars och 2,606 i 8 à 14 dagars samt endast 535 uti öfver 14 dagars fängelse.

Det är sålunda hufvudsakligen de ringare, obetydliga förseelserna, sådana som sonas med 5 till 30 kronors böter, hvilka drabbas af förvandlingsstraffet.

Betraktar man arten af dylika förseelser, torde många af dessa vara af temligen oskyldig beskaffenhet, t. ex. öfverträdelse af polisföreskrifter rörande allmänna ordningen, renlighet, helsovård och dylikt; andra åter, ehuru utgörande förseelser mot strafflagen, kunna ofta härledas af oförstånd, öfverilning, ungdomligt lättsinne eller dylikt, och behöfva sålunda ej förråda någon brottslighet i viljan. En stor grupp af bötesfångar lär vara sådana, som försummat inställa sig vid bevaringsmönstringarna eller inskrifningsförrättningarna. Dessas utbildning till fosterlandets försvar föregås sålunda af ett kortare frihetsstraff. En annan och troligen den

största gruppen bötesfångar utgöres af för fylleri dömda personer, bland hvilka man naturligtvis finner såväl sådana, som äro hemfallna åt dryckenskapslasten, och hvilka till följd häraf äro att betrakta såsom ständiga poliskunder, som ock sådana hvilka af en eller annan olycklig tillfällighet iråkat berörda förseelse.

Emot alla dessa små förseelser och på alla dessa grupper af bötesfångar användes nu det kortvariga fängelsestraffet såsom förvandlingsstraff, utan hänsyn till förseelsens art och innebörd, utan afseende på den dömdes individualitet, hans ålder m. m.

Förvandlingsstraffet drabbar utan åtskilnad ynglingen-nybörjaren och vane-förbrytaren, drabbar likaväl den, som försunmat betala hundskatt, som den, hvilken begått bedrägeri eller föröfvat snatteri.

Sammanförandet af dessa båda senare, som jag anført såsom exempel, inom fängelsets murar gör fängelsestraffet till en oförtjent skam för den förre, men förtager deremot så att säga skammen af straffet för den senare, hvarigenom sålunda fängelsestraffet kommer att verka demoraliserande på dem båda.

Utom det att det ovilkorligen måste framstå såsom en orättvisa från samhällets sida, att den obemedlade till böter dömda drabbas af fängelsestraffet, under det att den mera bemedlade genom att betala honom ådömda böter undgår fängelsestraffet eller så att säga friköper sig derifrån, är det än ytterligare ur andra synpunkter olämpligheten af detta straff framträder.

Såsom jag förut sökt påvisa, gifver erfarenheten vid handen, att de korta fängelsestraffen på 3 till 7 dagar äro såsom förvandlingsstraff de vanligaste.

Med hänsyn till fängelsets uppgift att uppfostra och förbättra förbrytaren, är det ju alldeles tydligt, att det kortvariga fängelsestraffet helt och hållet förfelar sitt ändamål, liksom detta ej heller kan anses för den dömda innebära ett verkligt strafflidande och således icke verka afskräckande, något som eljest måste anses ligga i frihetens förlust och den isolering, hvori fången under vistelsen i fängelset blifvit försatt.

Att chefen för fångvårdsstyrelsen redan länge haft uppmärksamheten fäst på dessa förhållanden, framgår af tvenne till Kongl. Maj:t aflätna skrivelser, den ena af den 24 februari 1889 och den andra af den 16 juni 1896, hvori just framhållas de med nämnda straff förenade olägenheter.»

Sedan motionären ur sistnämnda skrifvelse citerat hvad fångvårdsstyrelsen yttrat i syfte att visa, hurusom de kortvariga fängelsestraffen och särskildt bötesförvandlingsstraffen icke vore förbundna med något straff-

lidande och därför icke längre innebure något straffhot, anför han ur fängvårdsstyrelsens embetsberättelse för år 1895 uttalanden af predikanterna vid länsfängelserna i Kristianstad och Malmö om bötesförvandlingsstraffens olämplighet, och framhåller, att afven i utlandet frågan om de kortvariga fängelsestraffens användning blifvit föremål för uppmärksamhet från lagstiftarne och i fängvårdsväsendet praktiskt erfarne män, samt intager ett af chefen för Belgiens fängvård vid internationella kriminalistföreningens årsmöte i Brüssel år 1889 afgifvet yttrande, så lydande:

»Erfarenheten synes hafva ådagalagt, att dessa straff verka antingen för litet eller för mycket. För recidivister är några dagars, till och med några veckors förlust af friheten en löjlighet såsom straff. Det är hvarken repressivt eller uppfostrande, hvarken afskräckande eller förbättrande. För nybörjarne åter är det en allvarsam sak. Då det gäller en person, som för första gången straffas för en obetydlig förseelse, är det korta fängelsestraffet ej allenast onyttigt, utan genomgående skadligt. Det nedsätter den hederlige mannen i egna och andras ögon, försvagar hans känsla af egen värdighet och hans moraliska spänstighet. Efter undergången straff återvänder han till sitt hem vanärad, stundom kan han ej mera finna sitt lefvebröd, han har förlorat sin plats på verkstaden, eller hafva kunderna öfvergifvit honom. Dagsverkaren har sin enda styrka i arbetets regelbundenhet, endast denna gör det möjligt för honom att spara. Dömes han nu till fängelse, rubbas alla villkoren för hans existens; från denna stund har han förlorat sitt fotfäste i lifvet. Modlöshet inställer sig, och han söker sin tröst i glaset. Han befinner sig redan på det sluttande plan, som leder till lösdrifveri och tjufnadsbrott; han har fastnat i fängelsemaskineriets kuggverk och kommer ej lös.

Men fängelset verkar icke allenast förstörande på individerna; det bringar ej mindre förderf i socialt hänseende. Man måste sätta sig in i de känslor och föreställningar, som derifrån studsas öfver till de lägre klasserna, de tankar straffet hos dem väcker, det omedvetna intryck, som deraf hos dem framkallas. Då arbetaren dömes till fängelse, föres han från sin dåliga och ofta osunda bostad till en snygg och ljus cell, som uppvärmes eller luftas allt efter omständigheterna, han får der bättre föda än i hemmet, hans hvila är mera ostörd, han får arbete och betalning för sitt arbete, böcker, sjukvård o. s. v. Man kan icke tänka sig annat, än att, då fången kommer på fri fot, han skall i samtal med sina kamrater utbreda den föreställningen, att fängelset är en särdeles angenäm vistelseort. Straffsystemet är derigenom undergräfdt, dess moraliska och afskräckande verkan upphäfd.

Det öfverdrifna användandet af kortvariga fängelsestraff inverkar äfven högst menligt på fängelseförvaltningen. Cellfängelserna med deras stora anläggningskostnader och dyrbara apparat äro organiserade för att till förbättring emottaga en ständig besättning af brottslingar, som der tillbringa en någorlunda lång tid, och ingalunda för en kundkrets, som kommer och går, fordrar ständig uppsättning och lägger stora hinder i vägen för fängenvårdstjänstens ordnade gång. De kortvariga fängelsestraffen ålägga fängenvårdspersonalen en lika tung som onyttig börda.»

Härefter fortsätter motionären:

I sammanhang med frågan om olämpligheten af de kortvariga fängelsestraffen och önskvärdheten af att inskränka desammas användning, uppstälde sig också spörsmålet om åstadkommandet af ett mera effektivt och ett mindre moraliskt förderligt straffmedel än dessa. Såsom sådan framstälde sig i första rummet *vilkorlig straffdom*, som nu mera blifvit upptagen i den positiva lagstiftningen inom flere af såväl inom- som utom-europeiska länder och i andra åter är föremål för lagförslag. Påpekande ett yttrande af Meyhew: »Främsta grundsatsen för en upplyst straffrätt är att hellre söka så länge som möjligt hålla folket ifrån fängelserna än att der spärra in dem för de mest obetydliga förseelser», hade chefen för fängenvårdsstyrelsen i ofvan nämnda skrifvelse af den 24 februari 1889 i fråga om ovilkorlig straffdom framhållit bland annat: »Erfarenheten har nemligen ofta visat, att ehuru en första lagöfverträdelse begåtts mera af oförstånd eller i öfverdåd och lättsinne än af verklig onöd och brottslig vilja, så har dock den straffade än i följd af upprörd och förbittrad stämning öfver det straff, hvilket för honom ter sig såsom en orättvisa, än tillbakastött af andras föraktliga yttranden eller kränkande omdömen, än åter i följd af de yttre förhållanden, i hvilka han såsom straffad blifvit försatt, föranledts att fullfölja den olycksväg, på hvilken han slagit in, och slutligen rent af gått förlorad, änskönt, menskligt att döma, denna sorgliga bana aldrig behöft ifrågakomma, der blott första steget undvikits eller han i tid kunnat återföras till rätt väg. För att befrämja en sådan återgång, har man anlitat de utvägar, hvilka angifvas af såväl det vilkorliga domfällandet som ock varningsdomen. Man har i sådant syfte, beträffande den förstnämnda metoden, stadgat, att om någon, som för första gången dömes, kännas skyldig till straff ej öfverstigande viss tid, må domstolen vara berättigad att bestämma, det med domens verkställande må anstå viss tidslängd, hvars maximum lag föreskrifver; har vid den bestämda tidens förlopp ingen ny dom ågått den sålunda dömd, är den första att anse såsom förfallen. I händelse deremot ny dom träffat honom, sammanlägges den förra med den senare och båda verkställas. . . .

Och utan all tvekan torde böra erkännas, att varningsdom och villkorligt domfällande säkerligen hafva sin betydelsefullaste användning med hänsyn till desse unge anklagade, för hvilka hvad som i går var ett pojkestreck i dag blifvit en förbrytelse, utan att de sjelfve undergått den förändring eller hunnit den utveckling, som skulle kunnat åvägabringa någon ändring i deras egen uppfattning af gerningen eller något allvarligare öfvervägande deraf, innan den begicks. Det torde ock böra erinras, att vår såväl kyrkliga som administrativa rätt sedan långt tillbaka känt och använt varningen såsom en sjelfständig straffdom i fråga om mindre förseelser.»

Såväl inom internationella kriminalistföreningen, hvartill räknade sig många af rättsvetenskapens frejdade namn och som på sitt program uppställt, bland annat, att frihetsstraff af kort varaktighet kunde och borde ersättas af andra lika verksamma straffmedel, som äfven på nordiska juristmötet i Stockholm 1896 hade frågan om villkorlig straffdom utförligt och uttömmande debatterats, hvarom motionären hänvisar till dels en uppsats af presidenten Staël von Holstein i Holms juridiska arkiv för år 1889 och dels juristmötets tryckta förhandlingar.

Efter det motionären härpå citerat ett yttrande om institutet villkorlig straffdom af chefen för fängårdsväsendet i Belgien, uppgifver han, att i utlandet denna reform redan är genomförd i flera länder, nemligen i England år 1879, Belgien 1888, Frankrike 1891, Preussen 1895, Sachsen samma år, Portugal 1893, Norge 1894, Luxemburg 1892, Neuchatel 1891, Genève 1892 samt flere utomeuropeiska länder; och att dessutom reformen vore föremål för lagförslag i Österrike, Ungern, Italien, Schweiz m. fl. länder.

Sedan motionären härefter i korthet redogjort för den norska lagens stadganden om villkorlig straffdom, anför han ytterligare:

Villkorlig dom vore liksom villkorlig frigifning så att säga ett försök från samhällets sida att genom en vädjan till hans ambition återupprätta den fallne; och att denna vädjan i många fall ej vore fruktlös, visade erfarenheten inom de länder, der reformen vore genomförd. De motionen bifogade statistiska uppgifterna angående de hittills vunna resultaten af den villkorliga straffdomen syntes vittna fördelaktigt om dess användning.

Dess praktiska fördelar sammanfattades af den norska föredraganden å nordiska juristmötet i Stockholm år 1896 i följande ord:

»Villkorlig dom är ett godt för förbrytaren icke blott därför, att den sparar honom från skam och olycka, utan också därför, att den underlättar honom i hans sträfvande att resa sig efter sitt fall; den är ett godt för hans närmaste, som i många fall räddas från att blifva utsatta för be-

kymmer och nöd; den är ett godt för den förnärmade, som ofta vet, att den skall få sitt förlorade ersatt; den är ett godt för hela samhället, som icke blott undgår utgifter för fängvården och kraf på fattigvårdsunderstöd, utan också får nyttiga medlemmar af dem, hvilka eljest skulle hafva blifvit vane-förbrytare; den är slutligen ett godt för oss jurister. Det fins väl knappt någon domare, som icke under sin tjensteutöfning ofta har önskat, att han kunde underlåta att straffa, i känslan deraf att straffet kan få så vidt gående följder för förbrytaren och hans familj, att det icke blir någon rimlig proportion mellan brottet och straffet. För honom blir i dylika fall den vilkorliga straffdomen en stor hjälp. Han tvingas ej längre att beröfva hustru och barn sin försörjare, han blir i tillfälle att gifva förbrytaren en utväg att undgå straff, om han för framtiden vill föra ett hederligt lif.»

Ehuru vilkorlig dom sålunda innebure obetingade fördelar, som talade för dess införande i vår lagstiftning, kunde den vilkorliga domen dock ej i alla fall af ringare och obetydliga förseelser och under alla omständigheter såsom straffmedel ersätta de kortvariga frihetsstraffen.

I fråga om vane-förbrytaren, den åt dryckenskapen hemfallne, den genom vanvårdad uppfostran och dåliga inflytelser missriktade ungdomen, torde nog ej den vilkorliga straffdomen vara något effektivt straffmedel till förekommande af upprepade förbrytelser, liksom ej heller en sådan dom torde kunna anses lämplig i fråga om mångahanda slags förseelser mot administrativa författningar, mot rättegångsordningen m. m., t. ex. utevaro från bevaringsmönstring och inskrifningsförrättningar m. m., uteblifvande såsom part eller vittne.

I omsorgen om vanvårdad och vanartig ungdom och dess återförande till samhällsnyttiga individer hade samhället utan tvifvel en stor och vigtig pligt att fylla, och frågan derom hade ju redan blifvit föremål för förberedande åtgärder från Kongl. Maj:ts sida.

Fylleriförseelsernas oerhörda tillväxt inom samhället torde påkalla en allvarlig undersökning rörande sättet att förekomma dem eller nedbringa antalet deraf.

Resultaten af bötesstraffen och de korta frihetsstraffen torde beträffande den åt rusdryckerna hemfallna individen, den oförbätterliga drinkaren vara alldeles betydelselösa, något hvarom också fängvårdspersonalen synes hafva en allmän erfarenhet. Hade drinkaren en gång kommit in på rusdryckernas förderfliga stråt, afskräckte ej några dagars fängelse honom från att, lössläppt, fortsätta på samma stråt. Han vore hemfallen under en sjukdom, som endast såsom sådan torde kunna häfvas.

Insättandet af en sådan person, som genom upprepade fylleriförseelser visat sig vara hemfallen åt dryckenskapen, å för ändamålet inrättade

drinkareasyler, hvartill måhända städerna skulle vara villiga använda en del af sin vinst på bränvinsförsäljningen, torde vara enda möjligheten att rädda denna person från fysisk och moralisk undergång och bevara honom åt samhället. I fråga om de förseelser, som bestode i utevaro från beväringsmönstringar, inskrifningsförrättningar o. d. tillåte sig motionären anföra ett uttalande af chefen för fängvårdsstyrelsen i skrifvelsen den 24 februari 1889: »Enligt infordrade uppgifter hafva», yttrade denne, »i följd af uteblifvande från beväringsmönstringar, inskrifningsförrättningar m. m. jemlikt värnpligtslagen den 5 juni 1885 ådömda böter i fängelserna aftjenats år 1887 af 481, år 1888 af 1,304 och år 1889 af 1,060 ynglingar. Under sagda trenne år hafva således 2,845 värnpligtige varit för böters aftjenande inspärrade i rikets fängelser. Att fängvården under de tre till fem dagar deras vistelse i fängelserna varar skulle kunna varaktigt påverka deras pligtbegrepp, är föga troligt, likasom platsen tydligtvis icke väl lampar sig för lifvande af deras fosterlandskärlek; men det kan möjligen befaras, att fängelseminnen i andra afseenden göra mera varaktiga likasom ock i olika rigtningar mindre förmånliga intryck på de ungas sinnen. Derest icke de för ifrågavarande försummelse ådömda böter kunna aftjenas i särskilda militärarrester, förefaller det mig såsom väl värdt att öfverväga, huruvida icke påföljden för dessa uteblifvanden kunde *sättas i utsträckta skyldigheter inom värnpligtsområdet, vare sig genom förlängd tjänstetid eller annorledes*, hellre än att fortfarande låta, på sätt nu eger rum, fängelserna blifva för en stor del af den värnpligtiga ungdomen ett slags förskolor för dess utbildning till fosterlandets försvar.»

Derefter fortsätter motionären:

En mängd förseelser återstode dock alltid, emot hvilka de nu föreslagna åtgärderna icke lämpligen kunde användas och der sålunda endast bötes- och förvandlingsstraffen funnes till hands. Att förvandlingsstraffen till följd af sin kortvarighet ej kunde fylla den sida af straffets ändamål, som vore att förbättra den dömden, torde vara otvifvelaktigt och hade motionären redan sökt framhålla.

Af samma orsak och med hänsyn till det sätt, hvarpå förvandlingsstraffen vore anordnade, kändes de för denne ej såsom något strafflidande och utgjorde därför ej något afskräckande moment, hvarken för den dömden eller omgifningen.

Der sålunda med hänsyn dertill, att en förseelse ej kunde eller borde af staten lemnas helt och hållet ostraffad, de kortvariga frihetsstraffen måste såsom förvandlingsstraff användas, kunde ifrågasättas, huruvida dessa icke borde gifvas en mera skärpt form än för närvarande.

Det måste förefalla absurd, att staten skulle låta hemta en bötesfånge med fångskjuts ofta långa vägar för att derefter insätta honom tre à sex dagars tid i ett förvaringsrum, der han i vanliga fall hade det i alla afseenden bättre än i det fria tillståndet.

Statistiken visade också, såsom motionären förut framhållit, att sedan vatten- och bröddstraffet 1884 afskaffades, hade antalet bötesfångar, som undergått förvandlingsstraff, ökats under 10 år från 10,047 till 15,659. Under 1895 inforslades 11,041 fångar, hvaraf nära hälften eller 5,002 personer voro bötesfångar.

Af till fångtransporten samma år använda statsmedel, 249,894 kr. 38 öre, åtgingo icke mindre än 79,284 kr. 26 öre till transport af bötesfångar, af hvilka de flesta, såsom motionären påpekat, undergått 3 till 6 dagars fängelse.

Vatten- och bröddstraffet, tillämpadt under längre tid eller under i öfrigt sådana förhållanden, att den dertill dömd kunde få fysiskt men deraf, måste naturligtvis anses absolut förkastligt, men syntes deremot i förening med de kortaste förvandlingsstraffen, till exempel 3 till 6 dagar, der sådana nödvändigtvis måste ega rum, egnadt att bibringa dessa straff egenskap af ett verkligt strafflidande och således kunde gifva de nuvarande kortvariga frihetsstraffen något afskräckande moment, som de nu saknade.

Tillämpadt på endast dessa nämnda korta förvandlingsstraff och allenast i sådana fall, der vilkorlig straffdom eller annan mildare straffart icke kunde ifrågakomma, skulle vatten- och bröddstraffet träffa en hel mängd små förseelser, hvilkas begående och upprepande nog ofta kunde härledas från ligkiltighet och liknöjdhet för bestående straffbestämmelser och mången gång blott utgöra ett förhånande af dessa.

Hvad slutligen beträffade de längre, för höga bötesbelopp ådömda förvandlingsstraff, kunde möjligen föreslås dessas utbytande mot annan lämpligare straffart, till exempel *tvångsarbete*, såsom inom de tyska, franska och schweiziska lagstiftningarna, hvilken straffart dock möttes af starkt vägande motskäl, i hvilket hänseende citeras ett uttalande af presidenten Staël von Holstein angående böters förvandling till arbete.

Till sist anför motionären:

»Då emellertid frågan om inskränkning i användningen af de kortvariga frihetsstraffen och deras ersättande, såvidt möjligt är, af andra lämpligare straffmedel synes mig vara af en utomordentligt stor både social och ekonomisk betydelse, men några reformer i dessa hänseenden ej utan föregående omsorgsfull och grundlig pröfning från sakkunnigt håll torde kunna praktiskt realiseras, vägar jag vördsamt hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t tacktes

taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån de kortvariga frihetsstraffen och särskildt de s. k. förvandlingsstraffen må kunna dels till sin användning inskränkas och dels utbytas mot andra lämpligare straffmedel, samt derefter låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nödiga reformer i gällande lag uti nu angifna syften.»

Såsom af den ofvan lemnade redogörelsen framgår, åsyfta båda de föreliggande motionerna i hufvudsak samma ändringar i gällande strafflagstiftning. Hufvudsyftet för såväl herr *Lemans* som herr *Kronlunds* motion utgör nemligen inskränkt användning af det kortvariga fängelsestraffet i dess nuvarande form, och motionerna stänma äfven derutinnan öfverens, att för uppnående af detta ändamål föreslagits i det närmaste samma utvägar.

Derutöfver, om ock i visst sammanhang dermed, innehåller emellertid herr *Lemans* motion förslag dels om ändrade bestämmelser angående bötesstraffet, dels ock om straffskärpning för brott mot person under vissa närmare angifna försvårande omständigheter.

Hvad då först beträffar det för båda motionerna gemensamma förslaget om inskränkt användning af det kortvariga fängelsestraffet, vare sig såsom särskild straffart eller såsom förvandlingsstraff, är utskottet med motionärerna ense derom, att en sådan reform i strafflagstiftningen är af verkligt behof påkallad. Den praktiska erfarenheten har, såsom jemväl af motionärerna framhållits, till full evidens ådagalagt, att det kortvariga fängelsestraffet är såsom allmän straffart högeligen otillfredsställande, enär detsamma endast i undantagsfall förmår utöfva en afskräckande inverkan på den bestraffade. Det är också, enligt utskottets tanke, helt naturligt, att så blifvit fallet. Vid anordnandet af denna straffart har man nemligen, synes utskottet, alltför mycket låtit sig bestämmas af hänsyn till brottslingens kroppsliga välbefinnande och deremot alltför litet beaktat ett af straffets hufvudsyften, nemligen dess afskräckande verkan och dess förmåga att bibringa den brottslige en kraftig maning att för framtiden taga sig till vara för öfverträdelse af samhällets bud. Äfven om det ej låter tänka sig, att man i det praktiska lifvet skall kunna komma derhän att, såsom för den teoretiska uppfattningen framträder såsom önskemål, lämpa straffets art liksom dess utsträckning efter hvarje särskild brottslings individuella natur, bör man naturligtvis noga tillse, att ett af samhället ådömdt straff i *hvarje fall* verkar såsom sådant d. v. s. medför sådant obehag för den brottslige, att han redan deraf erhåller väckelse till eftertanke och ånger

öfver sin brottsliga gerning. Sker ej detta ligger faran nära till hands att, såsom i fråga om det kortvariga fängelsestraffet kan sägas, straffet, i stället för att verka afskräckande, alstrar liknöjdhet för efterlefnad af samhällets lagar, och det kan rent af komma derhän, att bestraffningen uppmammar brottsligheten i stället för att förqväfva densamma.

Utskottet vill visserligen erkänna, att humanitära sträfvanden äfven i fråga om de allmänna straffarternas beskaffenhet hafva sitt stora berättigande, men man får ej låta dylik hänsyn vara allena afgörande vid fastställande af medel för vinnande af straffrättens egentliga syfte: en i möjligaste måtto minskad brottslighet.

För utskottet står det alltså klart, att förändring i angifna hänseende bör ligga statsmakterna varmt om hjertat; det gäller allenast att pröfva och afgöra, huru densamma bör på lämpligaste och från alla synpunkter mest tillfredsställande sätt åvägbringas.

Äfven härutinnan hafva motionärerna, enligt utskottets tanke, lemnat värdefulla anvisningar.

Hvad först vidkommer förslaget att i vår lagstiftning upptaga det i ett flertal utländska lagstiftningar erkända rättsinstitutet *vilkorlig straffdom* — hvilket, sådant detsamma framträder i de utländska lagstiftningarne, innebär, att domaren vid ådömande af straff för ringare brott eller förseelser kan för vissa fall förordna om uppskof med straffets verkställighet och att, derest den dömda sedermera ej inom viss tid gör sig till brott eller förseelse ånyo skyldig, det ådömda straffet förfaller — så är det uppenbart, att, då det kortvariga fängelsestraffet, vare sig detsamma direkt ådömes eller användes såsom förvandlingsstraff för böter, i det stora flertalet fall just utgör den påföljd, som enligt vår lag följer på ringare brott eller förseelser, den vilkorliga domens införande skulle i afsevärd mån bidra till inskränkt användning af det kortvariga fängelsestraffet. Från denna synpunkt måste alltså den vilkorliga domens upptagande i vår lagstiftning vara att förorda. Äfven betraktadt i och för sig synes ifrågasvarande straffmedel särdeles lämpligt. Att den vilkorliga domen utgör en förmån för den brottslige — då han derigenom beredes möjlighet att undslippa straff — ligger i öppen dag; frågan gäller alltså uteslutande, huruvida det från samhällets synpunkt kan vara något att mot nämnda straffmedel erinra.

I detta afseende har uttalats farhåga, att uti den vilkorliga straffdomen skulle ligga allt för ringa straffhot för att afskräcka personer från begående af sådana brott eller förseelser, för hvilka den vilkorliga domen komme till användning. Denna farhåga synes dock vid närmare efter sinnande ogrundad.

Visserligen skulle, derest en person, som hade böjelse att begå ett visst brott, på förhand kunde vara säker, att han för detsamma komme att endast villkorligt domfällas, en sådan omständighet i många fall verka mindre kraftigt för brottets förhindrande än medvetandet, att straff följde brottet omedelbart i spåret; men om, såsom i utländska lagstiftningar är föreskrifvet, det villkorliga domfällandet ej kommer till användning i andra fall än då domaren, med hänsyn till särskilda förmildrande omständigheter, finner sådant lämpligt, och alltså icke någon brottsling kan ega anspråk på nämnda förmån, torde man ej behöfva befara någon sådan menlig inverkan af den villkorliga domens upptagande i lagstiftningen.

Vid jemförelse särskildt med det kortvariga fängelsestraffet, sådant det i vår rätt tillämpas, lär den villkorliga domens företräde i afseende på förbättrande och från brott återhållande kraft ej vara tvifvel underkastadt. Erfarenheten från de främmande länder, der det villkorliga domfällandet brukas såsom straffmedel, vittnar ock synnerligen fördelaktigt om dess verkningar i straffrättsligt hänseende. Särskildt såsom hämsko mot återfall i brott har den villkorliga domen visat sig besitta förvånansvärd kraft, en omständighet, som är förtjent af den största uppmärksamhet, då just uti de ofta förekommande återfallen ligger en af de djupaste skuggsidorna i vårt nutida straffsystem.

Det ofvan uppställda önskemålet, inskränkt användning af det kortvariga fängelsestraffet, kan emellertid ej i tillbörlig grad vinnas allenast genom den villkorliga straffdomens införande. För det stora antal fall, då den villkorliga domen ej lämpar sig att sättas i stället för det nuvarande kortvariga fängelsestraffet, måste alltså utfinnas andra utvägar att nå nämnda syfte.

Härutinnan synes det utskottet som om motionärernas förslag om skärpning af fängelsestraffet utgör en följdriktig konsekvens af den uppfattning, som utskottet med motionärerna delar om olämpligheten af det kortvariga fängelsestraffet i dess nuvarande form, enär dess bristande effektivitet har sin hufvudorsak i det förhållandet, att ett stort antal brottslingar under sin bestraffningstid åtnjuta väsentligt större förmåner i fråga om sitt kroppsliga välbefinnande än dem, hvarpå lifvet utom fängelsets murar kan bjuda. Vid detta förhållande och då frihetens förlust — som eljest i och för sig utgör ett verksamt straffmedel — näppe-ligen kan under kortare tid ensam fylla straffets ändamål, synes den riktning gifven, hvori en förbättring af det nuvarande tillståndet är att vinna.

Då det sedermera gäller att utfinna lämpliga former för den önskvärda skärpningens genomförande, kan god ledning hemtas från den ut-

ländska lagstiftningen, der under senare årtiondet ett flertal affliktiva straffarter kommit till användning. Först möter här en straff-form, som tillförene varit i vår lagstiftning upptagen, men år 1884 afskaffades, nemligen fängelse vid vatten och bröd. Rörande detta straff har erfarenheten från den tid, som föregick dess upphäfvande i vår lagstiftning, visserligen ådagalagt, att detsamma undergående i oafbruten tidsföljd ett större antal dagar kan för den bestraffades helsa medföra verkliga vådor: och det bör naturligtvis därför ej ens sättas i fråga att återinföra detsamma, utan att samtidigt vidtagas betryggande åtgärder mot menliga följder deraf för den bestraffade. Detta låter sig emellertid, efter hvad erfarenheten utvisar, väl göra; genom vissa obligatoriska, efter hygieniska hänsyn afpassade afbrott i dylik bestraffning och stadgande om kontroll af läkare vid straffets verkställighet kan åt vatten- och brödstraffet utan svårighet gifvas sådan anordning, att dess upptagande i lagstiftningen väl kan ifrågasättas. Att nämnda straff besitter en hög grad af effektivitet i straffrättsligt hänseende, torde vara allmänt erkänt och styrkes äfven af erfarenheten från den tid, då detsamma här i landet användes. Utskottet vågar därför antaga, att dess återinförande skall komma att utöfva ett från straffrättslig synpunkt välgörande inflytande.

Äfven de båda öfriga af herr Leman särskildt omnämnda formerna för skärpning af det kortvariga fängelsestraffet synas utskottet väl egnade för dermed afsedt ändamål. Såväl mörkt fängelse som fängelse med hårdt nattläger måste anses såsom lämpliga medel att hos den dermed bestraffade framkalla den varaktiga känsla af obehag, som straffet bör medföra, och sålunda bibringa brottslingen skräck mot förnyad lagöfverträdelse. Då tillika sistnämnda straff ej är förenadt med någon fara för den brottsliges helsa samt rörande mörkt fängelse enahanda försigtighetsmått som vid tillämpning af vatten- och brödstraffet kunna vidtagas, synes utskottet intet vara att erinra mot deras upptagande bland vår svenska lagstiftnings straffmedel.

I öfrigt kunna åtskilliga andra affliktiva straff tänkas såsom lämpliga skärpningsformer af fängelsestraffet, och utskottet anser alltså, att icke någon väsentlig svårighet skall från denna synpunkt möta mot genomförande af den reform inom strafflagstiftningen, som ofvan framhållits såsom önskvärd.

Såsom ett ytterligare medel att minska olägenheterna af det nuvarande fängelsestraffets användning hafva motionärerna ifrågasatt särskilda bestämmelser angående bestraffning af brott, begångna under rusets inflytande eller af vane-drunkare. Sålunda har herr Leman för förstnämnda slag af brott förordnat straffbestämmelser, i likhet med den schweiziska

lagens, om förbud mot besökande af utskänkingsställen, och hvad förbrytelser af vane-drinkare angår hafva motionärerna ifrågasatt brottslingens insättande på botanstalt för drinkare. Dessa förslag synas utskottet visserligen förtjenta af beaktande, men då desamma ej ega något närmare samband med den hufvudfråga, som af motionärerna upptagits till behandling och för öfrigt deras lösning kräfver väsentligt vidlyftigare förberedelser än den sistnämnda — särskildt i fråga om upprättande af asylor för drinkare — har utskottet ansett skäl ej föreligga för Riksdagen att uti den skrifvelse till Konungen, hvarom utskottet, i anledning af motionerna kommer att hemställa, upptaga motionärernas förslag i denna del till särskildt omnämmande.

Hvad beträffar herr Lemans framställning om ändrade bestämmelser angående bötesstraffet, har utskottet här ofvan, vid behandlingen af frågan om det kortvariga fängelsestraffet, redan uttalat sig om behöfligheten att i lagstiftningen införa ett mera effektivt förvandlingsstraff för böter än det nuvarande, och utskottet torde därför ej behöfva härom vidare orda. Deremot vill utskottet uttala, att de af motionären ifrågasatta bestämmelserna angående anstånd med betalning af böter, afbetalning å böter och böters aftjenande i vissa fall genom arbete i statens eller kommunens tjänst icke synas utskottet vara af behovet påkallade, utan skulle desamma fastmera leda till ökade svårigheter i straff-förvaltningen. Införande af vilkorlig straffdom och skärpning af förvandlingsstraffet för böter torde i det närmaste göra tillfyllest att undanrödja olägenheterna af de nuvarande stadgandena angående bötesstraffet och dess förvandling. Beredes derjemte möjlighet för domaren att, efter sig företeende omständigheter, kunna bestämma tiden och sättet för förvandlingsstraffets verkställande, torde i bötesstraffbestämmelserna ej ligga något hinder mot vinnande af det straffrättens syfte, som utskottet ofvan betecknat såsom eftersträfvansvärdt, att afpassa straffet efter hvarje särskild brottslings individuella natur.

Hvad slutligen angår herr Lemans förslag om skärpning vid iteration eller eljest försvårande omständigheter af straffen för brott mot person, anser utskottet motionären hafva anfört fullgiltiga skäl för en sådan lagändrings vidtagande. Erfarenheten från våra domstolars verksamhet vittnar noggsamt om den oroande tillväxten af dylika brott under senare tider.

Utöfver de affliktiva straff, som ofvan förordats i fråga om allmän skärpning af det kortvariga fängelsestraffet, synes emellertid för yngre manliga brottslingar kroppssaga vid dylika brott böra komma till användning, då erfarenheten visar, dels att brott mot person i stort antal begås af sådan ungdom, dels ock att tillfogande af kroppsligt lidande har en mäktig kraft att böja ett ungt, mot samhällsordningen trotsigt sinne.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, i anledning af herrar Lemans och Kronlunds föreliggande motioner, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, dels huruvida vilkorlig straffdom lämpligen må vid ringare brott och förseelser i vår svenska rätt införas, dels huruvida i de fall, der enligt nu gällande lag enkelt fängelse antingen ådömes omedelbart på kortare tid eller sättes i stället för bötesstraff, andra mera affliktiva frihetsstraff böra komma till användning, vare sig såsom allmän regel eller då domstol derom förordnar, dels ock huruvida sådana eller andra affliktiva straff böra särskildt stadgas för brott mot person, vid iteration eller eljest försvårande omständigheter, när straffarbete likväl ej anses böra å brottet följa, samt, om förhållandena dertill föranleda, för Riksdagen framlägga förslag till de förändrade lagbestämmelser, som för vinnande af ofvan angifna syften kunna erfordras.

Stockholm den 28 april 1898.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer:

af herrar *Hasselrot* och *Ölander*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka motionärernas förslag om införande af vilkorlig straffdom; samt af herrar *J. Anderson*, *E. Svensson* och *Wiklund* mot vissa delar af motiveringen.

Herrar *Fröberg*, *F. Andersson* och *Ohlsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
